

Juryrapport Overijssels boek van het jaar 2016

Non-fictie

Korte rapportjes van de zes genomineerde boeken

Het Overvelde

Een Sallands landgoed en zijn bewoners

In 2016 vierde de Stichting Landgoed Het Overvelde haar zestigjarig jubileum. Ter gelegenheid van dit jubileum verscheen een fraai vormgegeven boek over landgoed Het Overvelde in Diepenveen onder de rook van Deventer. Het boek is gebaseerd op interviews afgenomen door Margreet Gründemann met alle huidige bewoners van het landgoed, een aantal oud-bewoners en een paar bestuursleden van het bestuur van de stichting. De interviews zijn gegroepeerd rond een aantal thema's. Er zijn herinneringen aan de familie Van Coeverden, de grondleggers van het landgoed en met name aan Eduard, de laatste mannelijke telg van de familie. Alle gebouwen op het landgoed komen aan bod, maar ook meer algemene thema's als naboerschap, jacht, natuurbeheer, etc. De interviews, zoveel mogelijk in de spreektaal weergegeven, geven een aardig, zij het wat fragmentarisch beeld van de ontwikkelingen op het landgoed in de afgelopen zestig jaar. Een mooi jubileumboek.

De barones en de dominee

Een verborgen liefde in de negentiende eeuw

Wim Coster voert de lezer van *De barones en de dominee. Een verborgen liefde in de negentiende eeuw*: naar Zwolle in 1859. Daar ontstaat een buitenechtelijke affaire tussen een weduwe, een geboren barones en een dominee, getrouwd en vader van meerdere kinderen. De 'shownieuwsachtige' affaire, inclusief een vermoede liefdesbaby doet de gemoederen in de stad, maar ook in heel Nederland, hoog oplopen. Niet alleen is de affaire op zich de moeite waard om te vertellen, het biedt ook een fraai inzicht in de normen en waarden in een provinciestad in de negentiende eeuw. Het verhaal, gebaseerd op een gedegen onderzoek van een enorme hoeveelheid archiefmateriaal, is meeslepend en leest als een roman. Coster brengt nog een tweede element in het boek door de lezer deelgenoot te maken van zijn zoektocht naar de open plekken in het verhaal. Zo leven we mee met zijn succesvolle speurtocht naar een verdwenen kind en naar de lotgevallen van de hoofdpersonen als zij buiten de schijnwerpers in Nederland in het buitenland hun leven in anonimiteit verder leven. Een geslaagd boek dat aansluit bij de grote belangstelling die er momenteel is voor familiegeschiedenissen.

Geldermannen en vrouwen

Fabriekslevens en historie H.P. Gelderman & Zonen Oldenzaal

Over de opkomst, bloei en neergang van de Twentse textielindustrie lijkt intussen alles wel zo'n beetje gezegd en geschreven. Eén aspect uit de roerige geschiedenis bleef echter vaak onderbelicht; de ervaringen en verhalen van het 'klompenbataljon', het werkvolk. De mannen en vrouwen, die in de fabrieken het vaak letterlijk vuile werk opknaptten, spelen in het boek 'Geldermannen en vrouwen' juist de hoofdrol. Historicus Dick Schlüter tekende de verhalen op van tien mannen en vrouwen (onder wie twee 'gastarbeiders'), die werkzaam waren bij H.P. Gelderman & Zonen. In de jaren '50 met ruim 2000 mensen veruit de grootste werkgever van Oldenzaal en omliggende dorpen. De persoonlijke verhalen, met verhelderende en soms ontroerende anekdotes over het vaak harde fabrieksleven, worden door de auteur in een context geplaatst met een beschrijving van de bedrijfshistorie, maar zeker ook door enkele telgen uit de Gelderman-dynastie een 'stem' te geven. Aldus is – mede dankzij de sprekende historische foto's – een compleet en evenwichtig beeld ontstaan van een familiebedrijf, dat ruim een eeuw een onuitwisbare rol speelde in niet alleen het werkzame, maar ook het sociale leven van hele families in Oldenzaal en omgeving.

Menthol

Juist in de periode, dat in Nederland de 'Zwarte Pieten-discussie' in alle hevigheid woedt, komt Frank Krake met een boek over een zwarte man, die in de jaren '20 en '30 de gemoederen in de provincieplaats Hengelo danig bezig houdt. Krake reconstrueert in zijn boek 'Menthol' – met de nodige fictieve vrijheden – het turbulente levensverhaal van Joseph Sylvester, die, geboren op het Caribische eiland Saint Lucia, via allerlei omzwervingen langs onder meer Amerika en België uiteindelijk in 1925 of all places in Hengelo belandt. Als eerste 'neger' maakt hij daar van een nadeel een voordeel, door zich als een immer goed gekleed heer van stand te presenteren, terwijl hij zich tegelijkertijd welbewust 'te kijk' zet als een kermisattractie met tandpasta als handelsmerk. De term 'volbloedneger' gebruikt Sylvester (bijnaam Menthol) als geuzennaam en met zijn charmes en onmiskenbare handelsgeest neemt hij niet alleen het publiek op de markten in heel het land voor zich in, maar wint hij ook de liefde van 'het mooiste meisje' van Hengelo, met wie hij ook trouwt. Mooi, dat in tijden waarin het racisme-debat weer oplaait in ons land, zo'n verhaal over een zelfbewuste zwarte man, die zijn weg zoekt en vindt in een argwanende/vijandige omgeving, aan de vergetelheid wordt ontrukkt. Daar kan iedereen – aan beide kanten van het 'kleurenspectrum' - nog iets van opsteken.

Vooruit-Boeren Overijssel 1950-2000

In de landbouw in Overijssel heeft zich tussen pakweg 1950 en 2000 een 'stille revolutie' voltrokken. Door mechanisatie, schaalvergroting en veranderende opvattingen over natuurbeheer is de agrarische sector ingrijpend veranderd. Een verandering die zich laat aflezen in veelzeggende cijfers en statistieken. Achter deze kille cijfers en statistieken gaan de veel minder gehoorde, maar waarschijnlijk veel meer zeggende verhalen schuil van successen, maar ook frustraties en stil verdriet van de mensen die te dealen hadden met grote veranderingen in hun sector. De historici Ewout van der Horst en Martin van der Linde interviewden ruim 60 boeren en boerinnen (melkveehouders, kippen- en varkenshouders en tuin- en akkerbouwers), maar ook aanverwante beroepsgroepen als landbouwvoorlichters en dierenartsen. Zij geven daarmee de 'stille revolutie' in de agrarische sector in al zijn facetten een menselijk gezicht. Uiterst herkenbaar voor mensen, die het van nabij meemaakten. Maar – misschien nog wel belangrijker – een eye-opener voor de 'buitenwacht', behept met een even misplaatst als achterhaald romantisch beeld van een pastoraal platteland. Met dit al is 'Vooruit-Boeren Overijssel 1950-2000', met prachtige foto's van Albert Bartelds, een baanbrekend en ook belangrijk boek. Een echt Overijssels boek, ook, omdat het over mensen gaat in alle (uit)hoeken van de provincie, dat een groot publiek verdient. Misschien nog wel een groter publiek dan de tv-hit 'Boer zoekt vrouw', omdat het zoveel meer zegt over wat het boerenleven echt behelst.

ABC: daar begint het mee Jeugdliteratuur van Overijssel

'ABC: daar begint het mee' biedt een indrukwekkende hoeveelheid informatie over de jeugdliteratuur in Overijssel, zoals deze door de eeuwen heen in alle hoeken van de provincie is geproduceerd. Daarbij komt niet alleen een groot aantal schrijvers, illustratoren en titels van boeken aan bod, maar bijvoorbeeld ook uitgeverijen en drukkerijen die de boeken op de markt brachten. De verzamelde gegevens en vooral ook de ordening ervan laten een professionele, op veel research gebaseerde aanpak zien, zonder dat daarbij het belang van een aantrekkelijke uitgave voor een breed publiek uit het oog is verloren. De door Gees Bartels-Martens vlot geschreven tekstblokken, vaak met een beperkte omvang, zijn gecombineerd met een groot aantal afbeeldingen, veelal omslagen van en illustraties uit boeken. Deze laatste maken het boek tot een fijn kijk- en bladerboek. De afbeeldingen roepen niet alleen herkenning op maar nodigen ook uit tot verder lezen en nader onderzoek. Alles bij elkaar is 'ABC: daar begint het mee' een belangrijke aanvulling op de bestaande overzichten van de Nederlandse kinder- en jeugdliteratuur, waarin aan regionale en provinciale aspecten vrijwel geen aandacht wordt geschonken. Het boek kan daarmee een inspiratiebron zijn voor kinderboekspecialisten in andere provincies.

Jurytekst

Het jaar 2016 was een productief boekenjaar in Overijssel. Er verschenen veel boeken in en over Overijssel. Daarvan heeft de jury zes boeken voor de shortlist voor de titel van 'Overijssels boek van het jaar 2016 non fictie' uitgekozen. En zoals elk jaar zijn het weer zes heel verschillende boeken. Vijf van de zes genomineerde boeken weerspiegelen de landelijke belangstelling voor familiegeschiedenissen en persoonlijke verhalen. De ene uitzondering betreft het boek *ABC: daar begint het mee. Jeugdliteratuur van Overijssel* van Gees Bartels-Martens. Hier een traditioneel genre, het overzichtswerk, maar wel voor een nieuw onderwerp en in een zeer eigentijds jasje gegoten. De vijf andere genomineerde boeken haken allen aan bij de grote belangstelling voor de verhalen van de gewone man/vrouw, soms in een wat verder verleden en opgeslagen in het archief, vaker opgetekend door middel van interviews. Het verst terug in de tijd gaat *De barones en de dominee. Een verborgen liefde in de negentiende eeuw* van Wim Coster. Het boek gaat over een opzienbarende liefdesaffaire in Zwolle, maar evenzeer over de zoektocht van de schrijver om de hiaten in een verhaal op te vullen. Een ander levensverhaal is *Menthol* van Frank Krake. Het verhaal over de opvallende eerste zwarte inwoner van Hengelo in de eerste helft van de vorige eeuw. De resterende drie boeken zijn gebaseerd op interviews. In *Vooruit-Boeren. Overijssel 1950-2000* van Ewout van der Horst en Martin van der Linde zijn het interviews met boeren en andere actoren in de agrarische sector die een levendig beeld schetsen van de enorme veranderingen op het platteland van Overijssel. In *Geldermannen en vrouwen. Fabriekslevens en historie H.P. Gelderman* van Dick Schlüter vormen interviews met werknemers, maar ook met enige telgen uit de Gelderman-dynastie een aanvulling op de officiële geschiedenis van dit textielconcern. In *Het Overvelde. Een Sallands landgoed en zijn bewoners* van Margreet Gründemann wordt de recente geschiedenis van het landgoed weergegeven in de vorm van vrijwel letterlijk aangehaalde interviews met bewoners en andere betrokkenen. De jury heeft weer een moeilijke keuze gehad. Ook al omdat alle boeken mooi uitgegeven waren en/of van prachtige foto's waren voorzien. Een boek is zoveel meer geworden dan alleen tekst. Maar de jury heeft een beslissing genomen. Het 'Overijssels boek van het jaar 2016 non fictie' is een boek met prachtige foto's. Het is een boek met een breed Overijsselse insteek. Het is een boek waarin interviews de hoofdmoot vormen. Interviews die een beeld van ontwikkelingen geven dat dichtbij de betrokkenen blijft. Maar het boek slaagt er ook in om die micro-geschiedenissen overtuigend in te bedden in het grote geschiedverhaal over de landbouw in Overijssel. Het 'Overijssels boek van het jaar 2016 non fictie' is:

Vooruit-Boeren Overijssel 1950-2000

In de landbouw in Overijssel heeft zich tussen pakweg 1950 en 2000 een 'stille revolutie' voltrokken. Door mechanisatie, schaalvergroting en veranderende opvattingen over natuurbeheer is de agrarische sector ingrijpend veranderd. Een verandering die zich laat aflezen in veelzeggende cijfers en statistieken. Achter deze kille cijfers en statistieken gaan de veel minder gehoorde, maar waarschijnlijk veel meer zeggende verhalen schuil van successen, maar ook frustraties en stil verdriet van de mensen die te dealen hadden met grote veranderingen in hun sector. De historici Ewout van der Horst en Martin van der Linde interviewden ruim 60 boeren en boerinnen (melkveehouders, kippen- en varkenshouders en tuin- en akkerbouwers), maar ook aanverwante beroepsgroepen als landbouwvoorlichters en dierenartsen. Zij geven daarmee de 'stille revolutie' in de agrarische sector in al zijn facetten een menselijk gezicht. Uiterst herkenbaar voor mensen, die het van nabij meemaakten. Maar – misschien nog wel belangrijker – een eye-opener voor de 'buitenwacht', behept met een even misplaatst als achterhaald romantisch beeld van een pastoraal platteland. Met dit al is 'Vooruit-Boeren Overijssel 1950-2000', met prachtige foto's van Albert Bartelds, een baanbrekend en ook belangrijk boek. Een echt Overijssels boek, ook, omdat het over mensen gaat in alle (uit)hoeken van de provincie, dat een groot publiek verdient. Misschien nog wel een groter publiek dan de tv-hit 'Boer zoekt vrouw', omdat het zoveel meer zegt over wat het boerenleven echt behelst.